



VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

La oss snakke om livet etter døden

En tematisk litteraturanalyse av barnebøker i lys av norsk
samtidsteologi

Hvordan kan dette yte ressurser til barns livstolkning?

Bente Sverdrup Wennemo

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5055: Masteroppgave Erfaringsbasert master i kirkelig undervisning

15 ECTS, Vårsemesteret 2022

Antall ord: 11 243



Forord

- Takk til medstudenter gjennom tre år. Jeg kommer til å savne dette fellesskapet.
- Takk til veileder Tron Fagermoen! I deler av denne prosessen har jeg hoppet fra tre til tre i den eskatologiske skogen. Du har tålmodig vært «Han som venter» ved stien, lyttet og belyst og på den måten vist meg veien videre.
- Takk til arbeidsgiver og kollegaer som har vært fleksible, lagt til rette og heiet på meg.
- Takk til familie. Dere er grunnmuren i livet.

Sammendrag

I denne masteravhandlingen undersøker jeg hvordan kristne barnebøker om døden kan yte ressurser for barns livstolkning i dag.

Dette søker jeg å finne svar på med følgende problemstilling:

Hvordan beskrives livet etter døden i noen utvalgte kristne barnebøker? Og hvordan kan dette yte ressurser til barn og unges livstolkning?

Jeg analyserer to ulike barnebøker som blant annet brukes i forbindelse med sorgarbeid i den norske kirke. Videre utgjør også Peder Gravems livstolkningsbegrep en sentral del av avhandlingens teoretiske rammeverk. Hans definisjon av kristen livstolkning lyder: «*Kristen livstolkning er forståelsen av oss selv og vår virkelighetserfaring i lys av Bibelen og dens virkningshistorie i kirkelig lære, tradisjon og fromhetsliv*». På bakgrunn av denne definisjonen analyserer jeg også bøkene med tanke på hvordan perspektiv fra systematisk teologi om livet etter døden relaterer til barns språk og livserfaring. I drøftingen diskuterer jeg så hvordan teologien som blir vektlagt, kan yte ressurser for livstolkningen. Dette gjør jeg ved å drøfte ulike perspektiv i barnebøkene som kan knyttes til barns erfaring av livet her og nå. Målet har vært å få frem hvilke perspektiv som potensielt kan yte ressurser for livstolkning, og hvilke perspektiv som kan være vanskelig å relatere seg til. Man kan derfor si at min avhandling befinner seg mellom den systematiske og praktiske teologien.

Metodisk er denne oppgaven i hovedsak en tematisk litteraturanalyse med vekt på teologiske motiver. Jeg gjør først bruk av en enkel litteraturanalyse av de ulike bøkene, før jeg går videre og analyserer hvordan bøkene formidler temaet «livet etter døden».

For å danne et dogmatisk bakteppe for den tematiske analysen, har jeg valgt ut ulike teologiske representanter innenfor Luthersk samtidsteologi hvor det kristne håpet vektlegges.

Innholdsfortegnelse

1 Innhold

1. Introduksjon	1
1.1 Beskrivelse av temavalg	1
1.2 Bakgrunn for valg av tema	3
1.3 Valg av materiale	4
1.4 Problemstilling	2
1.5 Avgrensning	4
1.6 Metode.....	5
1.6.1 Fremgangsmåte for analyse.....	5
1.6.2 Forståelse av samtidsteologi.....	5
1.6.3 I spenningen mellom relevans og tro	5
1.7 Kort om teori	6
2. Teoridel	7
2.1 Innledning til teori	7
2.2 En kort historisk fremstilling av teologi om livet etter døden.....	7
2.2.1 Oldkirken og middelalderen	7
2.2.2 Reformasjonen	7
2.2.3 Objektivisering av de siste ting	8
2.2.4 Det eskatologiske hull	8
2.2.5 Rekapitulasjon	9
2.2.6 Brudd.....	10
2.2.7 Kontinuitet.....	11
2.3.1 Det trinitariske Gudsbildet	12
2.3.2 Gud som skaper	12
2.3.3 Gud som frelser	13

2.3.4 Gud som fullender	15
2.4 Livstolkning	16
2.4.1 Hva kjennetegner kristen livstolkning?	16
2.5 Operasjonalisering av teori.....	17
3. Analyse	17
3.1 Presentasjon av bøkens handling og innholdsanalyse	17
3.2 «Pelle og de to hanskene»	18
3.2.1 Hvilke Gudsbilder er beskrevet i fortellingen?	19
3.2.2 Beskriver boka livet etter døden som en fortsettelse eller et brudd med det jordiske livet?	20
3.3 «Sommerlandet».....	21
3.3.1 Hvilket Gudsbilde er beskrevet i fortellingen?.....	23
3.3.2 Beskriver boka livet etter døden som en fortsettelse eller et brudd med det jordiske livet?	23
3.4 Oppsummering av funn.....	25
4. Drøfting	25
4.1 Innledning til drøfting	25
4.1.2 Hvordan fremstiller bøkene Gud, og på hvilken måte kan dette innvirke på barnets syn på seg selv?	26
4.1.3 Hvordan kan teologi om brudd eller kontinuitet i bøkene gi grunnlag for identitetsdannelse?	27
4.1.4 Hvordan kan Gudsbilde og synet på livet etter døden påvirke barnets syn på naturen og verden rundt seg?	29
4.2 Gjennomgang av problemstilling	30
4.3 Gjennomgang av tema.....	30
5. Avslutning	31

1. Introduksjon

1.1 Beskrivelse av temavalg

I den norske kirkes plan for trosopplæring, er livstolkning et av tre grunnleggende aspekter ved innholdet som skal formidles i kirkelig undervisning. Rammeplanen definerer kristen livstolkning på denne måten: «*Livstolkning innebærer å forstå seg selv og tilværelsen i relasjon til Gud, seg selv, andre mennesker og i forhold til skaperverket. Dette kan gi utrustning til å leve livet i hverdag og høytid, i sorg og glede, i krise og oppbrudd, alene og i felleskap.*» (Gud gir, vi deler, 2010, s. 14).

Planen knytter sammen begrepene livstolkning og livsmestring, og i definisjonen av disse begrepene står det videre at barna skal kunne møte livet i gode og onde dager. For å kunne mestre livet trekkes håpet om fremtiden frem som et viktig element, og at grunnlaget for et slikt håp ligger i å være skapt og elsket av Gud (Gud gir, vi deler, 2010, s. 14).

Kari Jordheim referer til den brasilianske pedagogen Paulo Freire som trekker frem håpet som en bærebjelke i livskompetansen, og at mennesket trenger et håp for at det skal ha en drivkraft til å kjempe for å få det bedre. Hun siterer Freire på følgende: «*Skal vår læring ha mening, må den bære i seg håpet om og en tro på mulighet for endring. En pedagogikk uten håp, blir rett og slett meningsløs*» (Jordheim, 2019, s. 69).

Håpet er altså grunnleggende for hvordan vi tolker og møter livets gleder og utfordringer. Allerede i innledningen av trosopplæringsreformens begrunnelse, står det kristne håpet nevnt som en viktig bærebjelke i den troendes liv. Et oppstandelseshåp er knyttet til dåpen, og dette sprenger grensene for dette livet, men utfordrer oss samtidig til ansvar og medmenneskelighet i det nåværende livet. Reformen trekker altså frem håpet som en del av frelsen, som har betydning både for fremtiden, men også for livet her og nå (Jordheim, 2019, s.69).

I bakgrunnsdokumentene for trosopplæringsreformen brukes også begrepet livskompetanse i forbindelse med livstolkning og livsmestring. Livskompetanse blir beskrevet som noe barna trenger å utvikle og lære for å kunne møte livet i kriser og utfordringer. I siste del av definisjonen for hva livskompetanse er, står det: «*Til nødvendig livskompetanse hører også*

håpet, særlig i situasjoner hvor alt håp kan synes knust»¹(NOU 2000:26, s.47). Jeg velger å ta med dette sitatet, fordi det tydeliggjør viktigheten av håpet som et grunnlag for livskompetansen.

Trosopplæringsreformen legger altså stor vekt på formidlingen av oppstandeshåpet i kirkens arbeid for barn og unge. Men hva innebærer egentlig dette? Hva slags teologi er det vi formidler? Dette vil jeg prøve å belyse i denne oppgaven.

1.2 Problemstilling

På bakgrunn av dette har jeg derfor valgt problemstillingen:

Hvordan beskrives livet etter døden i noen utvalgte kristne barnebøker, og på hvilken måte kan dette yte ressurser for kristen livstolkning.

Min problemstilling har altså to deler:

Hvordan beskrives livet etter døden i noen utvalgte kristne barnebøker?

Denne første delen av problemstillingen knyttes til analysen av barnebøkene, og hva de formidler om livet etter døden. For å svare på denne delen av problemstillingen vil jeg gjøre bruk av en tradisjonell barnebokanalyse med fokus på innhold, tekst og motiv (Aa & Neteland, 2020, s. 47). I arbeidet videre vil jeg gjøre bruk av en tematisk innholdsanalyse med teori fra protestantisk samtidsteologi, som vil hjelpe meg til å utarbeide noen forskningsspørsmål for analysen.

Denne analysen vil hjelpe meg til å svare på den neste delen av problemstillingen:

Og på hvilken måte kan dette yte ressurser for kristen livstolkning?

¹ NOU 2000:26:47 er et bakgrunnsdokument som dannet grunnlaget for trosopplæringsreformen som ble vedtatt i 2004. Dokumentet het: et åpent liv i tro og tillitt.

Denne delen av problemstillingen kommer jeg til å svare på under drøftingsdelen. Jeg vil her gjøre bruk av analyse materialet fra bøkene, og sette dette i samtale med Peder Gravems kriterier for livstolkning².

Jeg ønsker å se nærmere på hvordan de utvalgte barnebøkene om livet etter døden har potensiale for å bli en del av barnets individuelle livstolkning. Samtidig drøfter jeg hvordan bøkene formidler den helhetlige kristne livstolkning i denne konteksten, og hvordan dette igjen kan yte ressurser til barnets livstolkning.

1.3 Bakgrunn for valg av tema

Som utdannet barnehagelærer, og etter å ha jobbet som styrer for en barnehage med utvidet formålsparagraf i mange år, har jeg jobbet mye med barnebøker. Kristne barnebøker om døden ble brukt både i konkrete sorgsituasjoner, men også i den daglige lesepraksisen for barna. Bøkene var et viktig verktøy for å hjelpe barna til å sette ord på og gi dem språk for det som var vanskelig. Etter å ha jobbet som menighetspedagog i kirken de senere årene, har jeg fått en annen erfaring med bruk av kristne barnebøker av mer forkynnende karakter. Jeg har erfart at døden er et tema som tidlig engasjerer barna. Er man sammen med dem for eksempel på en kirkegård, kommer det som regel mange tanker og spørsmål rundt sorg og død. Ofte assosierer barna til hendelser som de har opplevd i forbindelse med dette. Det kan være at de forteller om naboens katt som ble påkjørt i fjor sommer, eller at de fant en død meitemark midt på vegen tidligere på dagen. Døden er et tema de raskt assosierer rundt og har tanker om.

Jeg har også vært en del av kommunens kriseteam de siste to årene, og i dette arbeidet har jeg også sett hvordan bøker om sorg og død, kan oppleves støttende for pårørende som opplever store kriser og dødsfall i nær familie. I slike situasjoner kan barnebøker være et kjærkomment hjelpemiddel for å gi trøst og håp, samt å kunne åpne for samtaler når man som voksen strever med å finne de rette ordene.

² Peder Gravem har skrevet en artikkelsamling om kristen livstolkning, som ble trykket i det religionspedagogiske tidsskriftet Prismet i 1996.

I de ulike erfaringene jeg har opparbeidet meg opp gjennom årene, har jeg som regel vurdert bøkene ut i fra pedagogiske kriterier, men etter å ha studert teologi, har jeg også blitt mer interessert i det dogmatiske innholdet i bøkene.

1.4 Valg av materiale

Barnebøkene jeg har valgt å konsentrere meg om er utgivelser tilknyttet den lutherske kirke i Norge. Jeg har valgt to bøker som er skrevet av det jeg oppfatter som to anerkjente forfattere innenfor kristen barnelitteratur. Det skal nevnes at begge forfatterne også har gjort seg bemerket utover det kristne markedet³. «Pelle og de to hanskene» er skrevet av Kari Vinje og ble gitt ut på Luther Forlag⁴ i 1999. «Sommerlandet» er skrevet av Eivind Skeie og ble gitt ut på Luther forlag i 1985. Begge bøkene er fortsatt i salg, og «Sommerlandet» ble trykket opp i nytt opplag så sent som i 2017. Jeg har kun valgt å konsentrere meg om to bøker, fordi jeg ønsker å gå i dybden på hvilken dogmatikk om livet etter døden de formidler, innenfor rammen av denne oppgaven.

1.5 Avgrensning

Underveis i denne oppgaven har det vært utfordrende å bevege seg inn i teologi om det kristne håpet. Dette er et stort tema som utgjør en del av eskjatologien og dogmatikken rundt de siste ting. Jeg synes det har vært særlig utfordrende å finne noen klare typologier å forholde seg til i arbeidet med å skape et teologisk bakteppe for analysen. Jeg synes allikevel, og kanskje nettopp derfor, at det har vært både lærerikt og spennende å bevege seg inn i dette feltet. Innenfor rammen av denne oppgaven vil jeg derfor kun fokusere på troen på oppstandelsen i livet etter døden. Jeg kommer ikke til å ta for meg dogmatikk rundt en eventuell mellomtilstand, dommen eller annen eskjatologi.

³ Vinje er kanskje mest kjent for boka «Kamilla og tyven», som senere ble filmatisert. Skeie har jobbet med tekster til NRKs produksjoner «Portveien 2» og «Sesam stasjon».

⁴ Luther Forlag ble 2015 en del av Lunde Forlag

1.6 Metode

1.6.1 Fremgangsmåte for analyse

En litterær analyse av kristne barnebøker gir mulighet for bruk av flere ulike metoder og tilnærminger. I denne oppgaven vil jeg gjøre bruk av en todelt analyse. For å analysere bøkens innhold vil jeg bruke en tradisjonell litteraturanalyse av barnebøker, hvor jeg ser på sjanger, fortellerstemme, motiv og tema (Aa og Neteland, 2020, s. 45-53). Jeg vil allikevel i liten grad gå inn i en tradisjonell internanalyse av barnelitteratur, hvor jeg vurderer kvaliteten av bøkene og hvorvidt de møter målgruppens kognitive og emosjonelle nivå (Aa og Neteland, 2020, s. 45-53). Dette er fordi denne oppgaven er først og fremst en praktisk-teologisk analyse av et utvalg kristne barnebøker med fokus på hva de formidler, og hvordan dette kan yte ressurser for livstolkning. For å besvare problemstillingen befinner den mest hensiktsmessige tilnærmingen seg derfor i skjæringspunktet mellom litterær analyse og systematisk teologi, og jeg vil derfor kombinere barnebokanalyse med en tematisk innholdsanalyse (Aa og Neteland, 2020, s. 52).

I bestrebelsene etter å formulere noen kategorier som kan brukes for å belyse dogmatikken i barnebøkene, vil jeg prøve å identifisere, analysere og se etter et mønster i analysematerialet.

Målet med analysene er å få en innsikt i hvordan livet etter døden fremstilles på ulike måter i barnebøkene, ved hjelp av den relevante teorien. Med et teoretisk bakteppe innenfor protestantisk samtidsteologi, vil jeg utarbeide et analyseskjema med to spørsmål som jeg mener vil kunne gi meg svar på det jeg spør om i første del av problemstillingen.

1.6.2 Forståelse av samtidsteologi

Når jeg gjør bruk av begrepet samtidsteologi kan dette forstås på flere måter. Niels Henrik Gregersen hevder at samtidsteologi kan forstås både som «en teologi for samtiden» og som «samtidens teologi». Han kaller dette dogmatikk med dobbel genitiv: Subjektiv og objektiv. I denne oppgaven vil jeg gjøre bruk av subjektiv genitiv når jeg analyserer utgitte bøker og avhandlinger som inneholder teologi om livet etter døden. Men i drøftingsdelen vil jeg se på hvordan teologi om livet etter døden kan formidles slik at det blir en bruksteologi for barn i vår samtid. Dette blir da samtidsteologi i objektiv genitiv (Gregersen, 2008, s.291).

1.6.3 I spenningen mellom relevans og tro

I følge Gravem (1996) har samtidsteologien en todelt oppgave når den skal virke til kristen livstolkning. Den skal fremstille den indre sammenhengen, med utgangspunkt i kjernen av det meningsgivende i kristen tro, nemlig troen på Gud som skaper, frelser og fullender. For det andre skal gudstroen som meningsramme ha plass til den menneskelige erfaring, og tåle den for at den skal kalles sann. Derfor vil alltid samtidsteologi være i bevegelse og i endring, ved det vi kaller en hermeneutisk sirkel (Gravem, 1996, s.263).

Det finnes imidlertid en utfordring i at teologien skal være en del av samtiden, samtidig som den også må inneholde grunnleggende fundamentet i kristen tro. Når man skal arbeide med et dogmatisk tema som livet etter døden, blir derfor Bibelen alltid en grunnleggende kilde (Hegstad, 2015, s.31). For at vi skal kalle en barnebok kristen, må den derfor kunne belyses ut fra Bibelen og kristen dogmatikk, og ikke bare med fokus på konteksten den er skrevet for. Samtidig må bøkene inneholde praktisk teologi som kan være til hjelp og støtte for nåtidens barn.

1.7 Kort om teori

Jeg vil i denne delen av oppgaven gjøre bruk hermeneutiske innsikter fra flere samtidsteologer, for å danne et bakteppe for samtidsteologi om livet etter døden. Den første jeg vil henviser til er den protestantiske teologen Jürgen Moltmann (1926-). Han kobler det kristne håpet til hele kristendomsforståelsen, og lar dette bli grunnlaget for hvordan frelsen skal forstås her og nå. Han er blitt en av de mest leste og diskuterte teologene i vår tid. Det er imidlertid en alt for omfattende oppgave å gå i dybden av Moltmanns teorier i rammen av denne oppgaven. Jeg finner det derfor veldig relevant med tanke på temaet jeg har valgt, å gjøre meg bruk av Bjarte Leer-Salvesens phd-avhandling⁵ hvor han tolker Moltmanns teologi i lys av 51 gravferdsandakter i den norske kirke. Grunnen til at jeg finner denne avhandlingen relevant, er fordi innholdet i gravferdsandaktene retter seg mot sørgende med fokus på å formidle det kristne håpet til de pårørende. Jeg opplever derfor at andaktene har mye av den samme kontekstuelle intensjonen som barnebøkene har. Jeg vil særlig konsentrere meg om siste del av Leer-Salvesens avhandling, der han analyserer Guds bilde, menneskesynet, døden og etterlivet (Leer-Salvesen, 2011, s. 121-284). I tillegg har jeg valgt å bruke teori fra Boka «Guds virkelighet» av

⁵ Bjarte Leer-Salvesens phd-avhandling «Levende håp». En praktisk-teologisk analyse av 51 presters forkynnelse ved gravferd. Universitetet i Agder 2011.

Jan-Olav Henriksen som ble utgitt i 1994 og Harald Hegstads bok «Gud, verden og håpet» som ble gitt ut i 2015. Begge disse lærebøkene gir en innføring i systematisk teologi, og både Henriksen og Hegstad har vært en del av pensumlitteraturen innenfor faget kirkelig undervisning som denne oppgaven er skrevet i. I siste del av teorikapittelet vil jeg se analysen i lys av Peder Gravem teori om livstolkning (Gravem 1996).

2. Teoridel

2.1 Innledning til teori

Før jeg går inn på teori rundt livet etter døden i lys av samtidsteologi, vil jeg ta med en kort historisk fremstilling av hvordan dogmatikken har behandlet teologi om livet etter døden gjennom tidene. Dette gjør jeg fordi jeg mener dette kan forklare og tydeliggjøre dagens samtidsteologi innenfor dette feltet. Fremstillingen er imidlertid svært forenklet, og er bare en enkel skisse av ulike strømninger innenfor dette feltet.

2.2 En kort historisk fremstilling av teologi om livet etter døden

2.2.1 Oldkirken og middelalderen

Allerede i oldkirken ble Jesu død og oppstandelse tolket som en prototyp av hva som skal skje med den troende i møte med døden. Det var for øvrig en oppfattelse allerede da, blant noen teologer, at den fysiske kroppen dør, men sjelen lever videre. Dette er tydelig en tankegang som er inspirert av gresk filosofi, som var dominerende på denne tiden ved blant annet Platon. Teologer som Justin, Tertullian, Origenes og Ireneus er opptatt av livet etter døden, og deres teorier kommer til å prege det eskatologiske synet gjennom hele middelalderen og videre (Valen-Sendstad, 1996, s. 572). Et eksempel på dette er Origenes, som tolker døden som en mellomtilstand, hvor man blir lutret gjennom ild. Dette legger grunnlaget for middelalderens tanke om skjærsilden. I det 4. århundret bygger Augustin videre på det som skal bli grunnlaget for den katolske kirkes lære om de siste ting (Valen-Sendstad, 1996, s.573).

2.2.2 Reformasjonen

Under reformasjonen i Europa på 1500-tallet tar Luther et kraftig oppgjør med kirkens lære om skjærsild og sjelemesser. Den rådende dogmatikken i middelalderens kirke var en tro på at

kroppen døde, men sjelen levde videre og havnet i det som kalles purgatoriet. Dette var et sted for renselse og lutring, som avgjorde om sjelen kom videre til himmelen eller ikke. De gjenlevende kunne bringe bønner, almisser og messeoffer på vegne av den døde, som kunne komme den døde til gode. Luther tar et kraftig oppgjør med teologi rundt purgatoriet, men fastholder imidlertid at det kan være en mellomtilstand etter døden. Han tolker det imidlertid mer som en søvntilstand før menneskets oppstandelse (Valen-Senstad, 1996, s.574).

2.2.3 Objektivisering av de siste ting

På 16- og 1700-tallet ser det ut til at det utvikler seg en trang blant en del teologer til å systematisere eskatologien inn i fire begivenheter: døden, oppstandelsen, dommen og det evige liv. Forkynnelsen objektiviserer endetiden i et forsøk på å skape systemer, og fortolke den kommende verden i konkrete bilder ut i fra Bibelens forutsigelser (Lønning, 1996, s.268). På begynnelsen av 1800-tallet oppstår det en bevegelse i USA, som representerer det som kalles dispensjonalismen⁶. Den kjennetegnes ved en teologi om de troende skal rykkes opp til en hinsidig verden før oppstandelsen og dommen. Dette er et syn som fikk stor innflytelse også i Norge, særlig innenfor evangelikale og pentakostale miljøer (Hegstad, 2015, s.262). I denne tradisjonen er frelsen synonymt med å «komme til himmelen», som da er et helt annet sted enn den nåværende jord. (Hegstad, 2015, s.266).

2.2.4 Det eskatologiske hull

Parallelt med disse hendelser, ser vi at det under opplysningstiden på 1700-tallet foregår en slags motreaksjon mot denne type eskatologi. Tidsrommet 1820-1920 kalles «det eskatologiske hull» og preges bla av den tyske teologen Friedrich Schleiermacher. Han går så langt i sin skepsis til konkret forkynnelse om de siste ting, at han ikke bare kaller det overtro, men direkte vantro. Dette, fordi han mener den mangler tillitt til det gudommelige. Han peker på at dersom grunnlaget i den kristne tro er den hele og fulle overgivelse og tillitt til skaperen og sønnen, bør disse spørsmålene få mindre betydning (Lønning, 1996, s.269).

Dette er en skepsis som har vært rådende hos fagteologer helt frem til vår tid. Lønning betegner forkynnelsen og objektiviseringen av de siste ting som *gammeldags rettroenhet*.

⁶ Dispensjonalismen hadde sitt utspring i bevegelsen Plymouth-brethren, som ble startet av John Nelson Darby i USA på midten av 1800-tallet.

Han sier videre at dens videreføring har sitt grunnlag i en *folkelig kristendom* (Lønning, 1996, s.269). Hegstad kaller dette *folkelig religiøsitet* og mener den representerer en skjevutvikling i eskatologien, fordi man ikke tar hensyn til det metaforiske i de eskatologiske tekstene, og tolker de bokstavelig (Hegstad, 2015, s. 256). Henriksen følger også opp denne skepsisen, og uttrykker at denne type teologi har sitt opphav i *fantasi* og *folkelige tradisjoner* (Henriksen, 1994, s. 266). På bakgrunn av dette er det tydelig at det i flere hundre år har rådet en uenighet med tanke på eskatologisk teologi, og at fagteologer har hatt en gjennomgående skepsis til utviklingen av det jeg vil gi samlebegrepet den folkelige eskatologiforkynnelsen. Henriksen påpeker samtidig noe interessant: «Vi må allikevel bruke det eskatologiske språket, for det utgjør den bestemmende horisont for betydningen av alt mennesker tror og gjør i denne verden» (Henriksen, 1994, s 266).

2.2.5 Rekapitulasjon

På midten av 1900-tallet, begynner man i fagteologiske miljøer å nytolke Ireneus av Lyons teorier om livet etter døden fra oldkirkens tid. Ireneus' mange skrifter gjør han til en av de mest betydningsfulle teologer i det andre århundret etter Kristus. I ettertiden er han særlig kjent for sine eskatologiske tanker rundt en *rekapitulasjon* av skaperverket, som betyr å samle sammen igjen til et hele. I hans tolkning står det bla sentralt at det er den nåværende verden som skal rekapitulere og nyskapes (Hegstad, 2015, s.169). Han mener også at det er hele mennesket som skal stå opp igjen på den ytterste dag, og han avviser kontant at det bare er sjelen som skal leve videre. (Dokka, 2016, sammendrag). Vi kan derfor se at de siste århundrene har vært to tydelige strømninger innenfor synet på oppstandelsen, som enten går i retning av at døden representerer et markant *brudd* med denne verden, eller en tanke om *kontinuitet* ved at verden rekapitulerer og nyskapes. Læren om livet etter døden ut ifra et bibelsk perspektiv, har som vi har sett i denne historiske gjennomgangen, gått i to retninger de siste århundrene. Uenigheten går på om håpet ligger i å slippe unna verden og leve videre i en annen eksistensform, eller i at det finnes en bedre fremtid for den nåværende verden. Det som imidlertid er viktig å presisere er at begge syn formidler et brudd med synden, forgjengeligheten og døden, men at den store forskjellen ligger i hvordan man ser for seg den nye verden (Henriksen, 1994, s. 268). Jeg vil nå se nærmere på disse to synene.

2.2.6 Brudd

Det som kjennetegner det jeg vil kalle brudd-teologi, er at man omtaler himmelen som et helt annet sted, hvor døden representerer et tydelig brudd med den nåværende verden (Hegstad, 2015, s.108). Denne tolkningen har sitt grunnlag i bibelvers som omtaler Gud som konge i sitt rike. Her brukes for eksempel Fader Vår som en bibelhenviing, hvor Jesus ber: «*Vår Far i himmelen ... skje din vilje, som i himmelen så og på jorden*» (Matt 6,9, Bibel 2011) eller Salme 11,4 hvor det står: «*Herren har sin trone i himmelen*» (Bibel 2011). Man ser for seg Gudsriket som omtales i de synoptiske evangeliene, som et konkret sted hvor Gud regjerer (Hegstad, 2015, s. 108). Men brudd-teologi har også mottatt impulser fra både gresk filosofi og det Hegstad (2015) kaller folkelig religiøsitet. Dette gjelder særlig teologi om sjelens udødelighet, som jeg tidligere har nevnt, kjennetegner en platonsk filosofi. Dette fikk etter hvert også stor betydning innenfor kristen tenkning. Ofte er teologi om sjelens udødelighet knyttet til en klar nedvurdering av det kroppslige og det jordiske (Henriksen, 1994, s. 275). Himmelen blir da sett på som et fristed for sjelene, befridd fra kroppen som et jordisk fengsel. (Hegstad, 2015, s. 256) Mennesket trenger frelse fra alt, og på denne måten nedvurderer man det skapte, kroppen, arbeidet og det alminnelige menneskelivet. Det kristne håpet innebærer ikke bare et håp for den enkeltes frelse, men det handler om å slippe bort fra den kroppslige og fysiske virkelighet som blir sett på som en jammerdal. Legemet og jorden går til grunne, men sjelen har sin plass som skapt for himmelen og evigheten. (Lønning, 1996, s. 282)

En slik himmel-eskatologi er fortsatt vanlig i mange kristne miljøer, der døden ofte forbindes med det «å komme til himmelen» (Hegstad, 2015, s. 256). Det finnes mange salmer og evangeliske sanger som understreker denne teologien. Jeg kan nevne «Han skal åpne perleporten»⁷ og «Ovan der»⁸, som er eksempel på sanger som tydeliggjør brudd-teologi.

Ole Hallesby er et kjent eksempel på en forkynner som brakte dette synet videre innenfor bedehuslandskapet i Norge (Lønning, 1996, s.287).

⁷ Skrevet av Svensk-amerikanske sangforfatteren Fred Blom på begynnelsen av 1900-tallet.

⁸ Skrevet av Ivar Lindestad på begynnelsen av 1900-tallet.

2.2.7 Kontinuitet

I motsetning til synet om brudd, står tanken om en *kontinuitet*, hvor det skjer en gjenopprettelse og fornyelse av det allerede skapte. Dette kommer til uttrykk ved at det ikke handler om en kroppsløs himmelsk tilværelse, men en tilværelse hvor kroppen er forvandlet og fornyet på en nyskapt jord (Hegstad, 2015, s.273). I motsetning til bruddstanken, blir det skapte i verden løftet opp til en forsmak på det som en dag skal komme. Kroppen, arbeidet og det alminnelige menneskelivet er en gave fra skaperen selv, og vil fortsette og på denne måten vil Guds skaperverk vil fullbyrdes. Guds hensikt og vilje ser vi glimtvis gjennom alle tider. Målet for de troende blir derfor ikke å komme til himmelen en gang der fremme, men å leve det livet de er kalt til å leve her og nå. Være den man er skapt til å være.

Henriksen (1994) mener at det ikke finnes belegg for sjelens udødelighet i Bibelen, eller i noe gudsbilde. Han mener at mennesket er skapt og holdes i ånde av skaperen selv. Livet som mennesket mottar på oppstandelsens morgen, skyldes ikke at sjelen vekkes igjen, men at Gud nyskaper sin skapning (Henriksen, 1994, s. 110). Moltmann (2011) mener også at teologi om det han kaller sjelens primat, blir virkelighetsfjern, fordi den tillegger sjelen større verdi enn legemet og fellesskapet. Han fastholder læren om legemets oppstandelse, fordi det innebærer både et individuelt og et sosialt aspekt. Mennesket skal, på samme måte som treenigheten, leve i den nye verden i fellesskap med Gud, mennesker og naturen. Dette ligger i den treenige Guds skapende natur (Leer-Salvesen, 2011, s. 278).

Teologi om kontinuitet kjennetegnes ved at alt det gode Gud har skapt ikke skal overvinnnes, men fullendes. Fremtiden er her på jorden, i dette skaperverket vi nå lever i, som rekapituleres og fornyes. Det vil altså være en sammenheng mellom at kroppen som en del av skaperverket fornyes, sammen med alt som er skapt på jorden (Hegstad, 2015, s. 256). Fullendelsen av denne verden, er virkeliggjøringen av Guds skaperforsett (Henriksen, 1994, s. 268).

2.3 Den kristne troens grunnlag for livstolkning

Det som gjør teologi om livet etter døden så avgjørende, er at den peker på hvem Gud er og hva han ønsker med mennesket og med verden. Livet etter døden fremstiller hvordan Guds tanke for skapningen fullendes, og derav hvordan han tenker og ser på skapningen her og nå. Når vi omtaler livet etter døden, taler vi derfor også mye om hvem Gud er. Hvordan vi forholder oss til døden, påvirker hvordan vi lever våre liv.

Selv om dogmatikken har vært i bevegelse gjennom hele historien, så finnes det allikevel et tidløst trosgrunnlag som fungerer som et felles fundament for kristen livstolkning. Den har sin forankring i den ene Gud, og den ene Jesus Kristus. En særlig betydning for opprettholdelse av dette trosgrunnlaget, finner vi i den apostoliske og den nikenske trosbekjennelsen som ble utviklet allerede i oldkirken. Disse bekjennelsene har på mange måter virket samlende både historisk og økumenisk for den kristne kirke til alle tider. Peder Gravem mener det trinitariske gudsbildet som gjenspeiles i bekjennelsene, danner selve meningsrammen for kristen livstolkning (Gravem, 1996, s. 267). For å kunne kalle en barnebok kristen, blir derfor et av kriteriene å analysere hvilke Gudsbilder som omtales i materialet som skal analyseres.

2.3.1 Det trinitariske Gudsbildet

Trosbekjennelsene blir et naturlig utgangspunkt når jeg nå skal se på teologi om livet etter døden. Jeg vil konsentrere meg om den nikenske trosbekjennelsen, som i sine tre trosartikler forklarer det trinitariske Gudsbildet. Første del handler om Gud som *skaper* av himmel og jord. Andre del om Gud som *frelser*, og den tredje delen handler om Gud som *fullender* (Gravem, 1996, s. 268).

Livstolkning basert på dette fundamentet samsvarer med Bjarte Leer-Salvesens avhandling hvor han speiler 50 gravferdsandakter opp mot Moltmanns teologi (Leer-Salvesen, 2011). Det er tydelig at det trinitariske Gudsbildet er et bærende element i gravferdsandaktene, så også i Moltmanns teologi. Han bygger mye av sin teologi rundt læren om den treenige Gud, og relasjonen mellom Gud, Jesus og den Hellige Ånd. Han mener at det er ingen Gud uten Kristus, og ingen Kristus uten Gud. For han er treenigheten «tre sider av samme sak». De var der fra begynnelsen av, og vil for alltid vil være der. Moltmann (2011) er opptatt av hvordan treenigheten er i relasjon *med* hverandre, *for* hverandre og *i* hverandre (Leer-Salvesen, 2011, s 146).

Jeg vil nå gå dypere inn i de 3 gudsbildene i de tre artiklene i den nikenske trosbekjennelsen, og speile dette i Moltmann, Henriksen og Hegstads teologi. Dette danner et grunnlag for å gjenkjenne om en bok kan defineres innenfor kristen livstolkning.

2.3.2 Gud som skaper

Den første artikkel i bekjennelsen, handler om Gud som en allmektig skaper av himmel og jord.

Både Hegstad (2015), Henriksen (1994) og Moltmann (2011) opererer med ulike begreper for å beskrive ulike betoningene av Gud som skaper. Moltmann (2011) deler det inn i 3 deler: *Creatio originales* som handler om skaperverket i begynnelsen, slik det ble skapt i utgangspunktet. *Creatio continua* handler om hvordan Gud forholder seg til skaperverket gjennom historien etter syndefallet. Og til slutt *Creatio nova* som betyr hvordan Gud nyskaper en ny himmel og en ny jord (Leer-Salvesen, 2011, s.128). Hegstad (2015) omtaler også noe av dette i det han kaller *Creatio prima*, som er et uttrykk for den første skapelse, og *creatio continua* som står for Guds fortsatte skapelse. I Moltmanns teologi (2011) er betoningen på *Creatio nova*. Han ser på skapelsen først og fremst som noe som skal skje i fremtiden. Det vil si at han fokuserer mer på skapelsen i eskatologisk betydning, enn som opprinnelsen til verden (Leer-Salvesen, 2011, s. 128).

Innenfor begrepet skapelsesteologi blir det vektlagt at Gud som skaper er den som *vil* livet, og står bak alt som er skapt. Han har omsorg for alt som lever, og ønsker å opprettholde og fornye skaperverket. Mennesket er skapt av Gud, fordi Gud ønsket det og ville det. Menneskelivet er ikke noe som holder liv i seg selv, men det eksisterer fordi det er Guds livsånde som holder det levende (Henriksen, 1994, s.110). Kristen skapertro forutsetter at verden ikke bare er et resultat av *Creatio originales*, men den også er et perspektiv på livet her og nå. Gud fortsetter å sørge for sin skapning og stadig fornye sitt skaperverk gjennom *Creatio Continua* (Hegstad, 2015, s.99). Gud er altså en skapende Gud gjennom hele fortellingsbuen i den kristne tro.

2.3.3 Gud som frelser

Den andre artikkelen i den nikenske trosbekjennelsen handler om Gud som frelser. Den fremhever troen på Jesus som sann Gud av sann Gud, og at alt er blitt til ved Ham. På denne måten knyttes Gud som frelser sammen med skapertroen, og omfatter alt gjennom *Creatio Continua* (Gravem, 1996, s. 268). Grunnlaget for det kristne håpet ligger i Jesus død og oppstandelse, hvor dødens makt brytes, og gir mennesket tilgang til Guds livgivende krefter (Henriksen, 1994, s. 267). I Jesu oppstandelse foregripes noe som skal skje for alle mennesker ved verdens ende. Derfor forankres fremtiden i noe som allerede har skjedd.

Kristendom er en frelsesreligion, og teologi om frelse er grunnleggende som fundament for kristen livstolkning. Forståelsen av frelsen er både fremtidig, men det er også en virkelighet

som allerede nå er åpenbart i denne verden, samtidig som den ikke er fullstendig virkeliggjort. (Hegstad, 2015, s. 254).

I Moltmanns teologi er korset utgangspunktet for enhver tale om den treenige Gud (Leer-Salvesen, 2011, s. 186). Guds kjærlighet strekker seg ut til menneskene. En kjærlighet som er uselvvisk, og som er til for andre. Denne kjærligheten knyttes direkte til korset, og den kan ikke løsriveres fra Golgata. Moltmann løfter også frem kjærlighet som den viktigste forklaringen på hvem Gud er, fremfor det at han er allmektig (Leer-Salvesen, 2011, s.192). Hegstad følger opp denne tankegangen, og påpeker at kjærlighet ikke bare er en av flere sider ved Gud, men det er det grunnleggende ved hele hans vesen (Hegstad, 2015, s. 89).

I den nikenske bekjennelse er det ikke bare skapelse og frelse som knytter bekjennelsen til Jesus, men også hans gudommelige og menneskelig natur (Henriksen, 1994, s.153). Sønnen som er fra evighet av, er den samme som blir 100% menneske gjennom inkarnasjonen. I et trinitarisk perspektiv blir da Gud menneske gjennom Jesus. I følge Moltmanns treenighetsperspektiv har Gud kjent smerte og lidelse, gjennom Jesus. Derfor forstår Gud menneskene og har omsorg for dem i en vanskelig situasjon. Han tåler menneskets frustrasjon og sinne, og bærer over med menneskets tilkortkommenhet. I dette gudsbildet legges hovedtyngden på korshendelsen, og man peker på en Gud som solidarisk stiller seg på menneskets side (Leer-Salvesen, 2011, s. 195-196).

Sakramentene

I den norske kirke er sakramentene grunnlaget for frelse i den kristne tro.

På samme måte som Gud skapte jorden i begynnelsen ved sitt ord, skaper han gjennom historien gjennom sitt ord. I sakramentene skaper Guds ord vannet til et renselsesbad fra synden, og brødet og vinen til Kristi kropp i nattverden i det vi kalles realpresens. På denne måten nyskaper Gud i verden her og nå. (Henriksen, 1994, s. 230).

Vi har allerede, men ikke ennå, del i Guds frelse, gjennom ordet og sakramentene. Derfor har frelsen både en presentisk og en futuristisk side. Guds frelsende handling har allerede begynt ved inkarnasjonen, og virker til fornyelse gjennom ordet og sakramentene, samtidig som den en dag vil nå sin endelige oppfyllelse ved oppstandelsen (Henriksen, 1994, s. 268-269).

Som jeg tidligere har vært inne på i den historiske fremstillingen, har man opp gjennom historien vektlagt skapelse og frelse på ulike måter. Et syn har vært at man ser på frelse som en flukt fra verdens elendighet. Et annet syn har vært at man vurderer at denne verden har så mange gode kvaliteter gjennom alt som er skapt, at frelse er en foredling av det som allerede er. Felles for begge synene er at verden trenger frelse fra synd, forgjengelighet og død (Hegstad, 2015, s.169).

2.3.4 Gud som fullender

I den tredje artikkel bekjennes troen på Den Hellige Ånd, som er den som gjør levende. Den omhandler hvordan Gud skal fullende sin frelse og sitt skaperverk, og at han skal reise mennesket opp til et liv i den kommende verden. Det altomfattende, kosmiske perspektivet blir dermed fastholdt i den tredje artikkelen (Gravem, 1996, s. 268).

Det store spørsmålet innenfor systematisk teologi om livet etter døden, er hva som skjer med mennesket når det dør. Ligger håpet i en bedre fremtid for den nåværende verden, eller ligger håpet i å leve videre i en annen eksistensform et helt annet sted? Det er *verden* som skal bli ny, samtidig som verden skal bli *ny* (Hegstad, 2015, s. 253).

Moltmann (2011) ser på gudsriket som tilværelsens avslutning, der mennesket og skaperverket skal fullendes i gudsåpenbaringen. Han mener at verden ikke trenger å gå under for at gudsriket skal bryte frem, derimot snakker han om en nyskapelse av jord og himmel, der forskjellen er at Guds tilstedeværelse er fysisk nærværende og tilstede hos mennesket og i skaperverket. I denne nye verdenen blir alle ting nye, og vil ha likhetstrekk med verden slik den var ved den første skapelse, før syndefallet (Leer-Salvesen, 2011, s. 275).

Det er to ting som vil utgjøre den store forskjellen på den nåværende verden og den kommende verden, ifølge Moltmann (2011):

1. Frigjørelse fra synden
2. Frigjørelse fra lidelse og død

Det kristne håpet bygger altså sin lengsel på Guds fullkomne tilstedeværelse, hvor synd, lidelse og død ikke lenger har noen makt over skaperverket (Leer-Salvesen, 2011, s. 77).

Frelsesfullendelsen blir gjerne sett på som forløsende for individet. Det blir fullt og helt seg selv. Men i dette synet er også fokus på frelse som noe kollektivt og kosmisk. Mennesket, men

også hele verden blir forløst og nyskapt (Hegstad, 2015, s. 272) Paulus sier i Rom 8,21 «også det skapte skal bli frigjort fra slaveriet under forgjengeligheten» (Bibel 2011). Skaperverket blir ført tilbake til det opprinnelige. Slik det var før syndefallet. Gjennom dette fullendes og virkeliggjøres Guds skaperforsett. I den nye verden finnes ikke synd, død og forgjengelighet, men skapelsen vil leve under Åndens livgivende krefter (Henriksen, 1994, s. 269-269).

2.4 Livstolkning

Peder Gravems teori er at mennesket er et meningssøkende vesen som, i motsetning til dyrene, prøver å finne mening i vår erfaring av livet og verden. Mennesket er et kulturelt vesen, som fortolker verden og seg selv på forskjellige måter. Vår identitet som mennesker er ikke fastlagt på forhånd. Gjennom livet søker mennesket sin identitet gjennom livstolkning (Gravem, 1996, s. 4). Ulike helhetsforståelser er med på å forme menneskets forhold til omverdenen og seg selv. Konsekvensen av dette er igjen at religiøse forestillinger er med på å forme og prege menneskets identitet og selvforståelse (Gravem, 1996, s. 239-240).

Grunnfortellingen kan i møte med livserfaringen bli satt på prøve, og det som gjør at en helhetsfortelling oppfattes sann, er dens evne til å ta opp i seg livserfaringen. Tåler den ikke erfaringens sentrifugerende virkning, kan den i ytterste konsekvens forkastes, fordi den ikke lenger føles sann. På denne måten virker vår oppfattelse av helheten inn på vår identitetsdannelse (Gravem, 1996, s. 260-261).

2.4.1 Hva kjennetegner kristen livstolkning?

I denne avhandlingen vil jeg drøfte konkret hvordan samtidsteologi om livet etter døden kan yte ressurser for barns livstolkning og livsmestring. Gravem definerer kristen livstolkning på følgende måte: *Kristen livstolkning er forståelsen av oss selv og vår virkelighetserfaring i lys av Bibelen og dens virkningshistorie i kirkelig lære, tradisjon og fromhetsliv* (Gravem, 1996, s. 263). Kristen livstolkning henter altså sin helhetstolkning fra Bibelen og den virkningshistorie.

Den store bibelfortellingen danner en fortellings bue, som i korte trekk omfatter skapelse, syndefall, inkarnasjonen i Jesus og tilslutt dom og nyskapelse (Gravem, 1996, s. 266). Den kristne helhetsforståelsen omfatter ved dette 3 Gudsbilder: Gud som skaper, Gud som frelser og Gud som fullender. Selv om dogmatikken har sin kilde i Bibelen, vil den alltid være farget av hvordan den er blitt tolket tidligere. Tolkning og forståelse av Bibelen er bare mulig ut ifra

den samtiden man står i, derfor er også dogmatikken preget av den samtiden den er utviklet i. Vi vil på bakgrunn av dette alltid være avhengig av kunnskap om tidligere tiders tolkning av Bibelen, fordi det også danner grunnlag for den livstolkningen vi har i dag (Gravem, 1996, s. 267).

Ulike kirkesamfunn og konfesjoner er et resultat av dette. Gravem understreker dette gjennom det han kaller eksplisitt og implisitt livstolkningsgrunnlag. Den eksplisitte livstolkningen baserer sin helhetsforståelse på et teologisk arbeid, hvor den legger bibelfag, kirkehistorie og systematisk teologi i sin meningsforståelse. Dette gjør at den blir tydeligere å forholde seg til. Men når kristen livstolkning er implisitt, betyr det at den ligger mer skjult gjennom forventinger og fromhetsliv i et kristent felleskap. En slik *implisitt* livstolkning kan ofte være uklar og mer utfordrende å forholde seg til (Gravem, 1996, s. 263).

2.5 Operasjonalisering av teori

På bakgrunn av teorien jeg nå har presentert, vil jeg nå operasjonalisere teologi om livet etter døden inn i to forskningsspørsmål som jeg vil bruke i den tematiske innholdsanalysen:

- Hvilket Gudsbilde er beskrevet i bøkene?
- Beskriver bøkene livet etter døden som en fortsettelse eller et brudd med det jordiske livet?

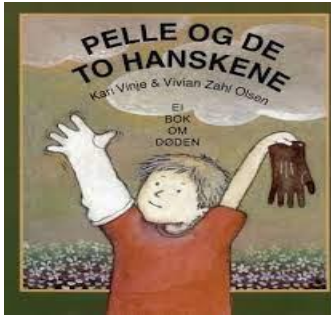
Under drøftingsdelen vil jeg gjøre bruk av teori som omhandler livstolkning.

3. Analyse

3.1 Presentasjon av bøkernes handling og innholdsanalyse

I denne delen av oppgaven vil jeg analysere to barnebøker ved hjelp av en todelt analyse. Jeg analyserer bøkene hver for seg. Ved en enkel litteraturanalyse presenterer jeg hvordan teksten er bygd opp. Deretter vil jeg foreta en tematisk innholdsanalyse av bøkene, hvor jeg speiler den dogmatiske teorien mot innholdet i bøkene. Jeg vil forsøke å identifisere hvilke gudsbilder som kommer til syne, og om bøkene omtaler døden som et hinsidig eller dennesidig håp. På denne måten søker jeg å finne svar på første del av min problemstilling: *Hvordan beskrives livet etter døden i noen utvalgte kristne barnebøker?* De to bøkene jeg skal analysere er «Pelle og de to hanskene» av Kari Vinje og «Sommerlandet» av Eivind Skeie.

3.2 «Pelle og de to hanskene»



Boka er skrevet av Kari Vinje og illustrasjonene er laget av Vivian Zahl Olsen. Boka ble gitt ut på Luther Forlag i 1999. Målgruppen er barn over 4 år.

Handlingsreferat

Dette er en bok om Pelle Pimpen, en gutt som bor sammen med mor, far og lillesøsteren Susanne. En morgen våkner familien og finner Susanne død i sengen. Etter hvert i boka får vi vite at hun døde i krybbedød. Vi følger Pelle og familien i den sorgprosessen som følger de neste dagene. Pelle spør moren mange spørsmål, som moren synes det er vanskelig å svare på. Han får derfor reise på besøk til Fru Finkeltopp, som er en hyggelig dame i nabolaget. Her spør Pelle om alt han undrer seg over og Fru Finkeltopp svarer med å fortelle om himmelen. Her illustrerer hun døden for Pelle med en skoese og to hansker; en brun gammel hanske og en hvit perlebrodert silkehanske. Hun forklarer for Pelle hvordan hånden er mennesket sjel, som er det som gjør hansken «levende». Fru Finkeltopp forklarer så at på jorden levde Susanne i den brune hansken som nå ligger i kisten. Men Susannes sjel har nå flyttet til himmelen og der har hun fått en ny kropp og den blir illustrert med en nydelig hvit, perlebrodert silkehanske.

Noen dager etterpå er det begravelse, og her snakker også presten om himmelen. Han forteller at Susanne nå har blitt prinsesse av himmelen, og at hun har fått en prinsessekrone av Kong Jesus. Ved denne teksten er det en illustrasjon av Jesus som setter en fin gullkrone på hodet til Susanne. Det skinner av dem begge.

Sjanger

Dette er en bok innenfor sjangeren skjønnlitterære tekster. Fortellingen om Pelle Pimpen er en realistisk fortelling, og har en handling som gjenspeiler virkeligheten.

Fortellerstemme

Historien fortelles i tredje person, fordi det brukes han, hun, det eller de gjennom hele fortellingen. Fortelleren kan se inn i hodet på hovedpersonen, og vet hva Pelle tenker og føler, derfor kalles det en allvitende fortellerstemme.

Motiv

Den ytre handlingen i boka er en fortelling om en familie som mister en liten jente i krybbedød, og hvilken sorg dette fører med seg. Vi følger storebroren Pelle i hans undring over døden.

Tema

Intensjonen med boka er å tydelig å fortelle hva som skjer med mennesket når det dør, og å forklare det kristne håpet for et barn.

3.2.1 Hvilke Gudsbilder er beskrevet i fortellingen?

Fru Finkeltopp forteller Pelle at himmelen er et sted der Gud bor, sammen med Jesus og englene (Vinje, 1999, s. 47). Det neste vi får høre om Gud i boka, er gjennom ordene fra presten i begravelse (Vinje, 1999, s.64). I sin gravferdsandakt sier han at Susanne nå er blitt en prinsesse i himmelen og at hun har fått prinsessekronen av Kong Jesus.

Boka viser et Gudsbilde av Gud som frelser. Den tar for seg grunnleggende elementer i det kristne håpet, som bygger på at dødens makt brytes gjennom Jesu død og oppstandelse. Dette gir mennesket tilgang til Guds livgivende krefter i menneskets oppstandelse (Henriksen, 1994, s. 267).

I en av illustrasjonene sitter Susanne på skuldrene til Jesus. Det ser ut som de har en god relasjon, og de ser begge veldig glade ut (Vinje, 1999, s. 49). Dette gir barnet et bilde av Gud som frelser også er opptatt av enkeltmennesket, og han bryr seg. Dette gjenspeiler Moltmanns teologi som løfter frem kjærlighet som den viktigste beskrivelsen på hvem Gud er, fremfor han egenskaper som allmektig (Leer-Salvesen, 2011, s. 192).

Gjennom hele boken blir imidlertid Gud kun omtalt i et himmelperspektiv, og forfatteren omtaler ikke Gud som tilstedeværende i livet her og nå. Dette kan gi leseren et litt distansert

bilde av den treenige Gud. Spesielt med tanke på at det første Fru Finkeltopp sier til Pelle om Gud, er at han bor i himmelen sammen med Jesus og englene (Vinje, 1999, s.47)

3.2.2 Beskriver boka livet etter døden som en fortsettelse eller et brudd med det jordiske livet?

Boka formidler tydelig at døden er et brudd med det jordiske livet, og at det er sjelen som går videre til himmelen: Fru Finkeltopp forteller Pelle at da Susanne ble født, hadde hun en kropp som passet for jorda. Dette illustrerer hun med den brune hansken. Men da Susanne døde, hadde hun ikke bruk for en kropp som passet for jorda lenger (Vinje, 1999, s.42). Videre forklarer hun at når Susanne kom til himmelen, fikk hun en helt ny kropp. Dette illustrerer hun med den hvite perlebroderte silkehansken (Vinje, 1999, s. 45).

Kropp eller sjel?

Denne metaforen viser imidlertid tydelig at her er det sjelen, og ikke kroppen, som lever videre etter oppstandelsen. Fru Finkeltopp sier til Pelle at den nye kroppen til Susanne er mye finere, med klær av perler, gull og silke. Ingen kan tenke seg hvor fin denne kroppen er, sier fru Finkeltopp. Videre sier teksten: «*Han tenkte at Susanne kom til å like den nye kroppen sin. Nå gikk hun vel omkring i himmelen og spilte seg*» (Vinje, 1999, s. 46). Pelle tenker at de sikkert har kjempestore gullspeil i himmelen, fordi alt er så fint og flott der (Vinje, 1999, s. 47). Dette referer til teologi om sjelens udødelighet, hvor himmelen er et fristed for sjelene, befridd fra kroppen som et jordisk fengsel (Hegstad, 2015, s. 256).

I illustrasjonen på side 47 ser vi hvordan Jesus legger hendene på skuldrene til en dame. Det er vanskelig å tolke denne illustrasjonen i sammenheng med teksten som forteller at Susanne har fått en ny kropp, men den peker tydelig i retning av at all sykdom vil bli borte i himmelen.



Fru Finkeltopp forteller Pelle at himmelen er et sted med masse glede, og ingen vil lenger ha det vondt. Når man først er kommet dit, så vil man ikke være noe annet sted, og man savner ikke de som er på jorden. Videre forteller hun at Susanne gråter ikke lenger, fordi hun har glemt hvordan det var (Vinje, 1999, s. 49).

3.3 «Sommerlandet»



Boka er skrevet av Eivind Skeie og gitt ut i 1985 på Luther Forlag, som i dag er en del av Lunde forlag. Boka har ingen anbefalt aldersgrense, og faller inn under kategorien allalderlitteratur. Denne fortellingen ble skrevet til en familie som mistet et barn i en ulykke.

Handlingsreferat

Boka handler om et barn som dør, og blir tatt imot av Gud. Fortelling beskriver en vandring fra dødens dal og inn i det vakre sommerlandet.

Det er aldri helt mørkt i dødens dal, for i enden skinner et lys. Det lyset kommer fra *Han Som Alltid Venter*, og han venter på sommersletten som åpenbarer seg der dalen slutter. På sommersletten er det varmt og fint og alltid sommer. Går man videre, kommer man til de andre årstidene. De ligger ikke kronologisk, de ligger ved siden av hverandre, og man kan gå inn og ut av dem som man selv vil. Årstidene kommer ikke etter hverandre; på den ene siden av sommersletten ligger Vårhagene, på den andre siden en stor park som heter Høstens Grøde. Utenfor der igjen ligger vinterskogen. Hvis du blir sulten, kan du ta deg en deilig appelsin eller pære i Høstens Grøde (Skeie, 1985, s. 15). Men det er altså en vakker sommerslette med vakre blomster og grønt gress, man kommer til først. Her sier fortelleren at mange legger seg ned for

å sove en stund. Men man blir aldri solbrent. Bare god og varm, og man drømmer gode drømmer.

Han Som Alltid Venter står altså ved utgangen til den mørke dalen, på sommersletten og venter. Øynene hans søker inn i skyggene og speider etter de som kommer. Sammen med han står 3 engler: Lysets engel, håpets engel og trøstens engel. De har tre ulike funksjoner; Lysets engel viser vei frem til sommersletten. Håpets engel spiller på fløyte og gir håp til de barna som blir trette når de går gjennom dalen. Fløytetonene gir gjenklang i barnet og minner det om fuglesang og sommer. *Han Som Alltid Venter* går av og til inn i den mørke dalen og henter de barna som er veldig trette. Og han henter de minste barna som ikke selv kan gå. Når han bærer dem i armene sine, så synger han. Det gjør at barnet ikke er redd og det gråter ikke.

Men hjemme hos barnet på jorden er det noen som er veldig lei seg og gråter mye. Det er da den tredje engelen kommer inn i bildet; trøstens engel. *Han som alltid venter* sender trøstens engel til jorden for å trøste de som har mistet et barn.

Boka avslutter med at vi får vite at barnet i fortelling heter Ingvild. I de siste linjene gjenkjenner hun *Han Som Alltid Venter* og sier: «Og du er Jesus.» De trenger ikke å fortelle det til hverandre. De bare vet.

Sjanger

Dette er også en bok innenfor sjangeren skjønnlitterære tekster. «Sommerlandet» vil jeg i denne sammenhengen kategorisere som fantasy litteratur. Det er ingen dramatiske høydepunkter i fortellingen, men man blir allikevel fanget inn i dette universet som Skeie fremstiller som dødens dal.

Fortellerstemme

Historien fortelles i tredje person, og har en allvitende fortellerstemme.

Motiv

Motivet i boka er en reise inn i et landskap man har lyst til å være i. Her får man flere assosiasjoner til kjente fantasyfortellinger som for eksempel Narnia eller Brødrene Løvehjerte.

Tema

Intensjonen med boka er å først og fremst å gi trøst til de som har mistet noen, og fortelle at Gud er med både i livet og i døden. Selv om sommerlandet er en fantasy-fortelling, forklarer døden som nærliggende til det nåværende livet.

3.3.1 Hvilket Gudsbilde er beskrevet i fortellingen?

Boka viser en Gud som er skapende i livet og i døden. Han er en skaper som elsker sitt skaperverk, derfor tar han imot mennesket slik det er skapt, og ønsker at det skal glede seg over de gaver som naturen kan skjenke. Døden er et annet sted, men vi gjenkjenner verdens skapelse og jordens skjønnhet, beskrevet gjennom den vakre sommersletten, fuglesangen, og solens varme.

Boka begynner med at mennesket kommer til en mørk og trist dal, men man ser med en gang sti som bare går en vei. Dalen er mørk, men den er ikke beksvart. Allerede her tar forfatteren fatt i det vanskelige og vonde med døden, og henviser til at i det vanskelige finnes det et håp. Håpet er uttrykt gjennom *Han Som Alltid Venter*. Allerede i denne beskrivelsen av Gud, forstår vi at mennesket er elsket, ventet og ønsket.

Gjennom hele boka, ser vi at Gud er en Gud som er nær, som bryr seg og som kjenner på menneskets lidelse. Gud er tydelig berørt av familiens sorg. Han speider etter de som kommer, og han sender sine engler ut for å veilede og hjelpe de som trenger det. Et sted i boken står det: «*Han Som Alltid Venter roper aldri på den engelen, det behøver han ikke, for den engelen kommer hver gang Han som alltid venter gråter. Da kommer den engelen og stiller seg inntil Han som alltid venter, så nær at tårene faller ned på engelen, ja så nær at engelen sikkert kan høre hjertet slå hos Han Som Alltid Venter*» (Skeie, 1985, s. 33). Dette gjenspeiler Moltmanns treenighetsperspektiv, hvor Gud gjennom Jesu død på korset, har kjent smerte og lidelse. Derfor forstår Gud menneskene og har omsorg for dem i en vanskelig situasjon. I dette gudsbildet pekes det på en Gud som solidarisk stiller seg på menneskets side (Leer-Salvesen, 2011, s. 195-196).

3.3.2 Beskriver boka livet etter døden som en fortsettelse eller et brudd med det jordiske livet?

Boka beskriver tydelig en kontinuitet med det nåværende livet. «Dødens dal» er en verden som befinner seg rett ved siden av oss, men som vi ikke ser. Den er gjenkjennelig fordi den har mange av skapningens kvaliteter, samtidig som den er annerledes. Dødens dal er imidlertid bare en overgang før man kommer til sommersletten. Ved å gå gjennom denne dalen går man igjennom en slags forvandling. På første siden står det: «*Det er fordi den er til å gå igjennom og når du har gått gjennom den, da er du ikke lenger slik som din mamma og pappa, dine brødre og søstre, naboer og venner husker deg. Du blir annerledes i Den mørke Dalen, og det vil jeg gjerne fortelle deg litt om*» (Skeie, 1985, s. 5). Boka snakker altså om en nyskaping. Hva denne nyskapingen går ut på står det mer konkret om på side 9: De som går der, gråter altså litt i begynnelsen. Men etter hvert som de går innover i Dalen, slutter de å gråte. Jeg tror at de på en måte glemmer hvorfor de gråt.

Skaperverket er gjenkjennelig, men har allikevel andre kvaliteter. Dette viser en kontinuitet med den nåværende verden. Alt det gode Gud har skapt rekapituleres og fornyes, og minner om den første skapelse i edens hage (Hegstad 2015, s. 268).

Kropp eller sjel

I sommerlandet er naturen og menneskekroppen gjenkjennelig. Mennesket blir fortsatt sulten, trøtt, de minste barna kan ikke gå, og når han bærer de minste barna blir de ikke redde. Altså nevnes tre jordiske egenskaper ved kroppen. Forfatteren poengterer imidlertid at barnet kan ligge i solen uten å bli solbrent. Hegstad uttrykker at det som gjenkjenner synet på kontinuitet er at det skjer en gjenopprettelse og fornyelse av hele skapningen. Derfor handler det ikke om en kroppsløs tilværelse, men derimot en tilstand der kroppen er fornyet og forvandlet (Hegstad, 2015, s. 273) Dette samstemmer med Moltmanns teologi om legemets oppstandelse i den kommende verden. Mennesket skal leve i fellesskap med Gud, hverandre og naturen (Leer-Salvesen, 2011, s 278).

Den nye verden har elementer av det hinsidige, som for eksempel engler med ulike oppgaver. Forfatteren forklarer det med noe som er kjent, men som likevel handler om noe du ikke kjenner (Skeie, 1985, s. 5). Når døden inntreffer blir med en gang trukket til lyset. Lyset er «Han som venter» innerst i dalen. På denne måten forklares Gudsriket med at det handler om det gode fellesskapet med Gud.

3.4 Oppsummering av funn

I begge bøkene finner vi tydelige beskrivelser av den treenige Gud, som gjør at det er ingen tvil om at disse bøkene kan kategoriseres som kristne barnebøker. I Kari Vinjes bok er det imidlertid Gud som frelser som kommer tydeligst frem. Her viser hun at Gud, gjennom Jesu død og oppstandelse, har brutt dødens makt og frigjort mennesket fra alt som tynger i den nåværende verden. Dette kommer tydelig frem ved beskrivelsen av at Susanne nå er i himmelen og at hun har det veldig godt sammen med Jesus. Alt det vonde og triste er glemt.

I Eivind Skeies bok er det en tydeligere fordeling i fremstillingen av Gud som skaper, Gud som frelser og medlidende og Gud som fullender. Dette kan vi se ved at Gud elsker og venter på å få være sammen med det skapte. Han gleder seg over det og vil livet. Men han lider også med det skapte, fordi han selv kan kjenne på den smerten mennesker går igjennom i den nåværende verden. Gjennom hele boken møter vi også en Gud som fullender sin skapelse i den nye verdenen. Det skapte har fortsatt behold sine egenskaper, men er ikke lenger underlagt synd, lidelse og død.

I «Pelle og de to hanskene» forklares døden som et tydelig brudd med denne verden. Den jordiske kroppen dør, mens sjelen lever videre i himmelen. I «Sommerlandet» er den nyskapte verden i en tydelig kontinuitet med den nåværende verden, men allikevel fremstår den med andre kvaliteter.

4. Drøfting

4.1 Innledning til drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg ta for meg del delen av teorien som omhandler livstolkning, og drøfte dette i lys av de funnene jeg har gjort i den tematiske innholdsanalysen. Jeg vil nå konsentrere meg om del to i problemstillingen som lyder:

«Hvordan kan dette yte ressurser til barn og unges livstolkning?»

For å få til en konstruktiv drøfting rundt dette spørsmålet vil jeg avgrense drøftingen til 3 ulike aspekter:

-Hvordan fremstiller bøkene Gud, og på hvilken måte kan dette innvirke på barnets syn på seg selv?

-Hvordan kan teologi om brudd eller kontinuitet i bøkene gi grunnlag for identitetsdannelse?

-Hvordan kan Guds bilde og synet på livet etter døden påvirke barnets syn på naturen og verden rundt seg?

4.1.2 Hvordan fremstiller bøkene Gud, og på hvilken måte kan dette innvirke på barnets syn på seg selv?

I Gravems livstolkningsteori har vi sett at mennesket søker sin identitet gjennom livstolkning og erfaring (Gravem, 1996, s. 4) Videre sier han at ulike helhetsforståelser er med å forme og prege menneskets identitet og selvforståelse (Gravem, 1996, s. 239-240). Med andre ord vil mennesket, ifølge Gravem, alltid spørre seg selv «Hvem er jeg i den store sammenhengen?» Utviklingen av identitet vil alltid være kulturelt betinget, men hvis vi tar utgangspunkt i barns oppvekst i Norge, har sosiale medier og markedskrefter i media fått en viktig plass de siste årene for barns helhetsforståelse. Både kunnskapsmessig og følelsesmessig har mediene en grunnleggende betydning for barn og unges identitetsdannelse, virkelighetsoppfatning og mestring av livet (Harsem & Jordheim, 2011, s. 23). Sosiale medier og markedskrefter speiler en verden hvor vår verdi ligger i å være vakker og vellykket. På bakgrunn av dette kan troen på Guds handling i verden som skaper, frelser og fullender skape en motvekt til mediene, og danne en viktig meningsramme for kristen livstolkning (Gravem, 1996, s.268). Hvordan vi ser på døden, påvirker hvordan vi lever våre liv, og hvordan vi oppfatter oss selv som skapt av Gud. Troen på at man er skapt og ønsket av Gud, gir et grunnlag for å se på livet som en gave. Det gir et perspektiv av at verden, men også hvert enkelt menneske har sitt opphav i Guds skapervilje, og at jeg derfor har en plass i denne verden akkurat slik jeg er (Hegstad, 2015, s. 100). I lys av teologi om livet etter døden, vil synet på mennesket som skapt og elsket i livet og i døden, fortelle barnet hvilken uendelig verdi det har. Dette gir et helhetlig perspektiv på virkeligheten og livet (Gravem, 1996, s.268).

I «Pelle og de to hanskene» tar Jesus imot Susanne i himmelen, og illustrasjonene viser at Susanne er ventet av Gud. Susanne sitter på skuldrene til Jesus, og det er tydelig at de begge har det fint sammen, og trives i hverandres selskap. Dette gjenspeiler det enkelte menneskets verdi, og at Gud kjenner den enkelte.

I «Sommerlandet» ser vi noe av det samme. Her kan vi se hvordan Gud viser empati og omsorg for hele mennesket. Gudsbildet av den medlidende Gud, viser at Gud også tåler det vanskelige. I denne fortellingen er Gud tilstede både i denne verdenen og i den kommende, ved at han også ser familien som sørger. Dette er i tråd med Moltmanns Gudsbilde som den medlidende og empatiske Gud, som gjennom Jesus har kjent på menneskets smerte og lidelse. På denne måten blir det mulig for mennesket å tolke sitt eget liv i lys av bildet av den medlidende og tilstedeværende Gud. Spesielt i møte med sorg og død, kan dette gjøre at man føler seg forstått og ivaretatt av Gud selv (Leer-Salvesen, 2011, s.195-196) Samtidig ser vi en Gud som elsker skapningen og som *vil* det skapte. Menneskelivet og skapelsen eksisterer, fordi Guds livsånde holder det levende (Henriksen, 1994, s.110). Her gjenspeiles Gud som skaper i fortellingen.

Det som kommer tydeligst frem i denne fortellingen er allikevel betydningen av gudsnærværet. Dette er i tråd med Moltmanns teologi om Gud som skal fullende sin skapelse. Hans tolkning bygger på at verden ikke trenger å gå under for at gudsriket skal bryte frem. Han snakker om en nyskapt jord, hvor dødens makt er brutt, og Guds tilstedeværelse er fullt og helt tilgjengelig (Leer-Salvesen, 2011, s. 275).

Det som ifølge Moltmann (2011) vil være annerledes i den kommende verden er at det har skjedd en frigjørelse fra synden, lidelsen og døden (Leer-Salvesen, 2011, s. 77).

4.1.3 Hvordan kan teologi om brudd eller kontinuitet i bøkene gi grunnlag for identitetsdannelse?

I videreføringen og forståelsen av det treenige Gudsbildet, kommer vi nå inn på hvordan teologi om brudd eller kontinuitet legger grunnlag for menneskets identitetsdannelse. Brudd-teologi forteller mennesket at i himmelen blir allting nytt og annerledes. Det er sjelen som går videre, og mennesket vil få en ny kropp tilpasset himmelen. Naturen og omgivelser vil også være totalt forandret, og mennesket vil endelig unnsnippe denne vonde og vanskelig verden. Per Lønning uttrykker i sin bok «Kristen tro» at denne holdningen kan skape en forakt og en manglende respekt for det skapte (Lønning, 1996, s.273).

I «Pelle og de to hanskene» er Jesus fremstilt som konge i himmelen. Dette kjennetegner det jeg tidligere har vært inne på innenfor brudd-teologi. Den har sitt grunnlag i forestilling fra bla

Bibelverset «Herren har sin trone i himmelen» (Salme 11,14, Bibelen 2011). Den henspiller til Hegstads fremstilling av de synoptiske evangeliene som omtaler Guds rike som et konkret sted hvor Gud regjerer (Hegstad, 2015, s.108).

I himmelen får Susanne en ny kropp, som ifølge boken, er mye finere enn den hun hadde på jorden. «Nå vil nok Susanne speile seg hele dagen, fordi hun er så fin» tenker Pelle. Slik jeg ser det formidler boka implisitt et negativt bilde av den jordiske kroppen. I denne teksten kan man oppfatte seg selv «feil» her på jorden. Boka formidler liketil at det handler om utseendet, ved at Susanne nå er veldig fornøyd med hvordan hun ser ut. Boka er skrevet før sosiale medier fikk innpass i livet til barn og unge, men i vår tid kan teksten nærmest tolkes som at Susanne endelig har blitt en vakker «influenser». Prinsesse og kongemetaforen kan nok fungere for noen barn, men fungerer ikke som et felles inkluderende fremtidshåp. Mange barn vil nok ikke tenke at det å bli prinsesse i himmelen nødvendigvis er en forbedring av det jordiske livet. Tvert imot. Som jeg skrev innledningsvis i oppgaven, så legger trosopplæringsplanen følgende til grunn for å danne et godt grunnlag for livstolkning: *«For å kunne mestre livet trekkes håpet om fremtiden frem som et viktig element, og at grunnlaget for et slikt håp ligger i å være skapt og elsket av Gud»* (Gud gir, vi deler 2010, s. 14).

Pelle tenker at de sikkert har kjempestore gullspeil i himmelen, fordi alt er så fint og flott der (Vinje, 1999, s. 47). Dette referer til teologi om sjelens udødelighet, hvor himmelen er et fristed for sjelene, befridd fra kroppen som et jordisk fengsel (Hegstad, 2015, s. 256).

I «Sommerlandet» tar Gud imot barnet slik det er med ånd, sjel og kropp. Barnet har fortsatt sine menneskelige egenskaper, men er ikke lenger gjenstand for lidelse, synd og forgjengelighet. Barnet kan bli trøtt og sulten, men samtidig understrekes det at det ikke kan bli solbrent. Det viser at det har beholdt sin kroppslige egenskaper, men det er ikke lenger tilgjengelig for lidelse. Dette gjenspeiler Moltmanns teologi om at i den nyskapte verden skal det ikke lenger være lidelse (Leer-Salvesen, 2011, s.77). Det er Gud som gir mennesket livet, både ånd, sjel og kropp. Alle tre er likeverdige og gjør mennesket helt. Når sjel og kropp adskilles, ødelegges opplevelsen av mennesket som en helhet. Derfor har det betydning for menneskets identitetsoppfattelse om livet etter døden omfatter meg som et helt menneske. I dogmatikk som formidler en kontinuitet i skaperverket, reises mennesket opp i oppstandelsen,

og blir fullt ut den personen ble skapt til å være (Henriksen, 1994, s. 270). Det blir endelig fullt og helt seg selv.

Jacob Jervell forklarer det på følgende måte i et intervju i Nytt norsk kirkeblad: *«Et perspektiv som vi delvis har mistet er at frelse egentlig betyr at du blir ført tilbake til deg selv, til det du er fra Guds hånd. Tilbake til prologen – dit blir du født tilbake. Og derfor er vel spørsmålet til oss på dommens dag ikke hvorfor du ikke var den og den – mor Theresa eller Frans av Assisi – men hvorfor har du ikke vært deg selv?»* (Nytt norsk kirkeblad, 2007, s. 20).

Hvis Gud ønsker at jeg skal være fullt og helt meg selv i evigheten, betyr det at han ønsker at jeg skal være fullt og helt meg selv i dette livet. Kristen tro baserer menneskeverdet på at det fra skapelsen av ble formet og dannet av Guds hender, og i den forstand er fullkomment akkurat slik det er. Ingen er derfor skapt feil, fordi Guds skaperverk er fullkomment. Det forteller barnet at det blir ikke et mål å prøve å være noen andre, men målet er å være fullt og helt seg selv. Dogmatikk om livet etter døden sier noe om skaperens forhold til skaperverket (Leer-Salvesen, 2011, s. 131). Det ligger en dissonans og selvmotsigelse i budskapet om at Gud elsker alt han har skapt, akkurat slik det er, samtidig som han vil utradere det hele ved verdens ende. Det er bare menneskets sjeler som har gjenbruksverdi, og ellers vil alt bli nytt i den kommende verden.

Samtidig er det viktig å være observant på at soteriologi henger sammen med antropologi. For mennesker som lever i sult- og tørkerammede områder er det kanskje ikke håpet om en videreføring av den nåværende verden som gir mening? I et frigjøringsteologisk perspektiv er det forståelig at mennesker muligens foretrekker et håp om at denne verden ikke lenger skal eksistere og at alt skal bli nytt. Derfor er det viktig å presisere at en kontinuitet-teologi også betyr et fullstendig brudd med all lidelse og ondskap som er i verden.

Troen på at alt kommer i orden i himmelen må heller ikke bli en hvilepute for de troende. Vi må agere mot urettferdighet her i dette livet. Eskatologiens betydning er å være tilstede i livet der jeg er (Lønning, 1996, s.273).

4.1.4 Hvordan kan Guds bilde og synet på livet etter døden påvirke barnets syn på naturen og verden rundt seg?

I forlengelsen av hvordan Gud ser på individet som skapt og elsket, kan man også trekke denne forståelsen videre til Guds kjærlighet og omsorg for naturen i den nåværende verden.

Rammeplanen definerer kristen livstolkning på denne måten: «*Livstolkning innebærer å forstå seg selv og tilværelsen i relasjon til Gud, seg selv, andre mennesker og i forhold til skaperverket. Dette kan gi utrustning til å leve livet i hverdag og høytid, i sorg og glede, i krise og oppbrudd, alene og i felleskap.*» (Gud gir, vi deler, 2010, s. 14). Her inkluderes også skaperverket som en viktig del av livstolkningen.

Teologi om døden som et brudd eller en kontinuitet med den nåværende verden, virker inn på vårt syn på verden her og nå, og på fremtiden. Brudd-teologi har sitt håpsgrunnlag i at denne verden en dag skal gå under, men i evigheten skal vi leve våre liv i en helt annen tilværelse, hvor synd og forgjengelighet ikke lenger får bryte ned og ødelegge. I ytterste konsekvens kan dette føre til en apati og likegyldig holdning for vern om skaperverket her og nå. Teologi som vektlegger skaperverkets kontinuitet, vil se på verden her og nå som en viktig del av fremtiden. Det skapte liv har også betydning for evigheten, og det har derfor en betydning hvordan jeg behandler skaperverket rundt meg. Samtidig kan vi finne håp i at denne verden hviler i Guds hender, som har omsorg for den verden han har skapt.

4.2 Gjennomgang av problemstilling

I innledning til denne oppgaven stilte jeg følgende spørsmål:

Hvordan beskrives livet etter døden i noen utvalgte kristne barnebøker? Og hvordan kan dette yte ressurser til barn og unges livstolkning?

I analysen av bøkene ser vi at begge formidler teologi om livet etter døden innenfor et kristent trosgrunnlag, innenfor rammen av læren om den treenige Gud. Samtidig ser vi at dogmatikken allikevel er ulik, med tanke på det som omhandler livet etter døden som et *brudd*, eller en *kontinuitet* av den nåværende verden. Dogmatikk rundt brudd eller kontinuitet vil derfor, slik jeg ser det, danne et grunnleggende ulikt livstolkningsperspektiv.

4.3 Gjennomgang av tema

Fagteologer i den norske kirke har, slik vi så i den historiske gjennomgangen, vært skeptiske til en objektivisering av fremtiden. Hegstad understreker at det Bibelen forteller om den kommende verden må forstås billedlig og metaforisk (Hegstad, 2015, 255). I «Sommerlandet» starter fortelleren med å henvende seg til leseren og si: «*Jeg vet ikke hvordan jeg skal fortelle deg dette, for det er ikke et eventyr, og likevel er det nettopp et eventyr det er*» (Skeie, 1985, s.

5). Her understreker forfatteren at begreper om livet etter døden er et mysterium. Det vi vet om livet etter døden er metaforisk, og ingen kan vite helt hvordan fremtiden ser ut. Det kristne håpet er derfor nettopp et håp, bygget på tro og tillitt, slik Bibelen selv forklarer det: «Tro er tillitt til det som håpes, visshet om ting vi ikke kan se» (Hebreeerne 11,1, Bibel 2011).

5. Avslutning

Selv om fagteologer tar avstand fra konkretisering og objektivisering av fremtiden, har man de siste tiårene forstått at dette er et tema vi allikevel må behandle og forholde oss til. Som jeg tidligere har referert til i oppgaven, sier Jan-Olav Henriksen det slik: «Vi må bruke det eskatologiske språket, for det utgjør den bestemmende horisont for betydningen av alt mennesker tror og gjør i denne verden» (Henriksen, 1994, s 266).

Dette skaper, slik jeg ser det, et dilemma innenfor kirkelig undervisning. Hva inneholder det eskatologiske språket og hvordan formidler vi dette til barn og unge? Dette har jeg forsøkt å belyse i denne oppgaven.

For meg har arbeidet med eskatologi i denne prosessen samtidig belyst viktigheten av systematisk teologi. For i dette henseendet kan man spørre seg om den folkelige religiøsiteten alene får skape grunnlaget for livstolkningen, når det mangler en systematisk teologi? Nå er det ikke slik at dette er to helt motstridene parter. Systematisk teologi og folkelig religiøsitet er ofte et resultat av en hermeneutisk sirkel. Men poenget er at teologien må forskes på, belyses og vurderes opp mot Bibelens trosgrunnlag.

De siste tiårene har vi imidlertid sett tendenser til at teologi om de siste ting igjen har kommet på banen i ulike fagmiljøer, og det blir spennende å se om det også blir mer fokus på det innenfor trosopplæringsfeltet i tiden som kommer.

Litteratur

- Aa, L.I. & Neteland R. (2020). *Master i Norsk. Metodeboka 1*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bibel (2011). Det norske Bibelselskap.
- Birkeland, T. & Mjør I. (2012) «*Barnelitteratur – sjangre og tekstyper*». Litauen: Cappelen Damm
- Dokka, Å. (2016). «Den som dør, får se. Om det oppstandne mennesket». Sammendrag. Oslo: Phd UIO.
- Den norske kirke (2010). *Plan for trosopplæring. Gud gir – vi deler*. Oslo: Kirkerådet.
- Gravem, P. (1996). *Det meningsøkende mennesket*. Prismet: Pedagogisk tidsskrift nr 47, s 235-274
- Gregersen, N.H. (2008) *Dogmatikk som samtidsteologi*. Dansk teologisk tidsskrift nr 4 s. 290-310
- Harsem, I. og Jordheim, K. (2011). *Livstolkning og Livsmestring. Et hefte til inspirasjon i trosopplæringsarbeid!* Rapport 2011/7. Oslo: Diakonhjemmet høgskole.
- Hegstad, Harald (2015). *Gud, verden og håpet*. Oslo: Luther Forlag
- Henriksen, J.O. (1994): *Guds virkelighet*. Oslo: Luther Forlag
- Jacob Jervell i intervju med Grete Hauge, «Jacob Jervell snakker om avskjedstalene i Johannesevangeliet,» *Nytt norsk kirkeblad* 2007, nr 20.
- Jordheim, K. (2019). *Livsmestring i kirke og skole*. Prismet nr 1, s. 63-71
- Leer-Salvesen, B. (2011). *Levende håp*. En praktisk-teologisk analyse av 51 presters forkynnelse ved gravferd. Phd-oppgave. Universitetet i Agder. S.
- Lønning, P.(1996). *Kristen tro – tradisjon og oppbrudd*. Oslo: Universitetsforlaget

NOU (2000). *Til et åpent liv i tro og tillitt*. Nr 26, Oslo: Kirke, utdanning og forskningsdepartementet. s. 47.

Skeie, E.(1985). *Sommerlandet*. Oslo: Luther Forlag

Størst av alt (2009). Trosopplæringsreformens nettside www.storstavalt.no

Valen-Sendstad, A. (1996) *Troens fundament*. Århus: Forlaget Kolon.

Vinje, K (1999) *Pelle og de to hanskene*. Oslo: Luther Forlag